

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІ КОНЦЕПЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖАХ НІМЕЧЧИНИ

У статті розглянуто рівень сучасної середньої професійної освіти у Німеччині. Виявлено чинники середньої професійної підготовки у Німеччині, які є аналогічними до фахової підготовки у технічних коледжах України, а також визначальні освітньо-професійні концепції навчальної діяльності та керівні принципи професійної освіти у німецьких технічних коледжах.

Ключові слова: середня професійна освіта, освітньо-професійні концепції, технічні коледжі Німеччини.

Як відомо, Німеччина є однією з розвинутих країн Європейського Союзу і відзначається якістю освіти, тому вивчення досвіду професійної підготовки у технічних коледжах цієї країни буде корисним для підвищення рівня фахової освіти в Україні.

Сучасні українські науковці Т. Десятов, М. Згуровський, В. Кремень, Н. Ничкало, С. Одерій, С. Сисоєва та інші у своїх працях підкреслюють актуальність питання якості професійної освіти в Україні і звертають увагу на важливість формування мобільності фахівців, їхньої конкурентоспроможності та мотивації до навчання упродовж життя. Учений Н. В. Дупак у своїй статті «Концепція якості професійної освіти Німеччини» [1] акцентує на тому, що якість професійної освіти містить у собі здатність як усєї системи, так і окремої освітньої установи відповідати вимогам суспільства й ринку праці. У зв'язку з цим доцільно звернутися до досвіду розвитку й реформування професійної освіти в інших країнах, зокрема в Німеччині, що також випробовує на собі вплив сучасних світових процесів, пов'язаних з економічною глобалізацією.

Слід зазначити, що Німеччина відома високоефективними технологіями виробництва, отже, і рівень професійної підготовки у цій країні є адекватним вимогам соціально-економічного розвитку і ринку праці.

Процеси глобалізації, стрімкий розвиток інформаційних технологій і комунікаційних систем, а також соціальні та економічні перетворення, завдяки яким суспільство індустріального виробництва перетворилось на суспільство науки та інформації, змінили структуру міжнародного ринку праці і висувують нові вимоги до компетенції і кваліфікації кадрів.

Для багатьох країн Німеччина з її традиціями професійної освіти, які заглиблюються коренями у Середньовіччя, на сьогодні є орієнтиром і прикладом для наслідування. У результаті послідовної модернізації система професійної освіти Німеччини стала високоефективною та визнається в усьому світі. Завдяки своєрідному поєднанню теорії і практики, а також широкій участі та підтримці німецької економіки, система професійної освіти Німеччини створює для учнів найкращі передумови для успішного професійного майбутнього [5].

Метою статті є визначення основних освітньо-професійних концепцій навчальної діяльності у технічних коледжах Німеччини. Поставлена мета зумовлює вирішення таких завдань: охарактеризувати стан сучасної середньої професійної освіти у Німеччині; виявити чинники середньої професійної підготовки у Німеччині, які є аналогічними до фахової підготовки у технічних коледжах України; визначити основні освітньо-професійні концепції навчальної діяльності у технічних коледжах Німеччини.

Важливим аспектом у системі професійної освіти Німеччини є надання можливості учням отримувати і підвищувати кваліфікацію відповідно до здібностей. Система освіти Німеччини загалом побудована таким чином, що кожний її громадянин може вибрати школу, виш чи професію, керуючись власними інтересами. Політика уряду спрямована на максимальну підтримку тих, хто навчається, і передбачає достатнє фінансування розвитку освітньої галузі. Не дивно, адже цивілізована держава не може існувати без спеціалістів високого класу [8].

Навчання у Німеччині здійснюється за багатоступеневою системою: загальна (або шкільна), вища освіта, а також професійна — для тих, хто прагне досягти вершини майстерності в обраній спеціальності.

Професійне навчання, поряд із широкою початковою професійною підготовкою, має сприяти набуттю необхідних для використання у кваліфікаційній професійній діяльності теоретичних знань та практичних навичок. Підвищення професійної кваліфікації повинно дати можливість отримання додаткових знань та навичок з професії для того, щоб пристосуватися до технічного прогресу або піднятися у майстерності. Доказом підвищення кваліфікації слугує посвідчення про успішне складання іспиту у відповідному закладі, що підтверджує набуття нових знань, практичних навичок та вироб-

ничого досвіду згідно з вимогами техніко-економічного та соціального розвитку держави до відповідної спеціальності [7].

У середньо-професійних технічних закладах Німеччини особлива увага приділяється пошуку та впровадженню ефективних освітніх технологій з метою забезпечення адекватно-перспективної результативності процесу навчання.

Передумови для підвищення якості освіти варто шукати в методах й інструментах організації навчально-виробничого процесу. Завдяки застосуванню нових методів мають бути забезпечені висока кваліфікація і професійна компетентність молодих фахівців. Зокрема, рекомендовано, щоб на місце педагогів прийшли команди експертів, які можуть взяти на себе всю організаційну роботу з розвитку якості освіти в конкретному навчальному закладі, підготувати необхідні документи з модернізації або розвитку професії, якої навчають, доповнити, виходячи з вимог ринку праці, навчальну програму потрібними предметами і курсами, а також оцінити нові професії.

Створення таких груп професіоналів, що пропонується Спілкою праці, не тільки стане інноваційним внеском у розвиток професійної освіти в Німеччині, але й дасть змогу істотно розширити традиційні рамки дуальної системи. Єдина рівноцінна, з погляду якісного рівня, система професійної освіти, що охоплює підготовку в професійній школі, інституті, а також у закладах системи неперервної освіти, створює нові умови для подальшого розвитку якості фахівців [1].

Система учнівства є органічним складником системи організації виробництва. Промисловість Німеччини орієнтується на виробництво продукції відповідно до вимог замовника. Оптимальні за кількістю та якістю підготовки кадри забезпечують для німецьких компаній серйозні конкурентні переваги, незважаючи на високі витрати на робочу силу. Головним організатором системи професійної підготовки у Німеччині є об'єднання роботодавців і торгових палат. Торгові палати контролюють весь процес навчання — дають дозвіл фірмам на створення у себе центру підготовки, визначають стандарти навчання, затверджують програми, встановлюють термін навчання для кожної професії, формують комісії з прийому випускних іспитів, здійснюють моніторинг процесу навчання і розробляють пропозиції щодо вдосконалення системи підготовки. Уся інформація від регіональних та галузевих палат надходить до Федеративного інституту професійної підготовки (BIBB — двосторонній орган, який складається

з представників роботодавців та профспілок), котрий визначає перспективи професійного навчання. Здебільшого завдяки системі професійної підготовки у структурі німецької робочої сили частка кваліфікованих робочих і техніків є вищою, ніж в інших країнах з ринковою економікою. Варто відмітити надзвичайно низьку за світовими стандартами частку молодіжного безробіття у Німеччині, що також є заслугою системи професійної підготовки, яка розгорнута у країні [3].

Відповідно до Закону про професійну освіту Німеччини, сфера середньої професійної освіти входить до компетенції федеральних земельних урядів. Вони здійснюють керування професійними освітніми закладами на трьох рівнях: місцевому, регіональному та федеральному. Міністерство освіти здійснює нагляд як над державними освітніми закладами, так і над приватними. Органом з координації освітньої політики щодо середньої професійної освіти у рамках федеральних міністерств є Постійна Конференція міністрів освіти. Рекомендації з питань розвитку середньої професійної освіти урядові органи отримують від федеральних комісій з планування освіти і сприяння науковим дослідженням. У законах земельних урядів визначаються цілі виховання і навчання, рівень обов'язкової освіти, регламентуються основні положення організації навчального процесу. Уряди федеральних земель приймають рішення щодо відкриття нових закладів середньої професійної освіти, здійснюють нагляд за їхньою діяльністю, виділяють кошти, вирішують питання підготовки і підвищення кваліфікації викладачів [2].

Під час дослідження було з'ясовано, що у Німеччині існують різні типи професійних закладів первинної фахової освіти, а саме: професійні спеціалізовані училища (Berufsfachschule), спеціальні училища підвищеного типу (Fachoberschule), професійні гімназії (Berufliches Gymnasium) або спеціальні гімназії (Fachgymnasium), професійні училища підвищеного типу (Berufsoberschule), спеціалізовані училища (Fachschule).

Професійні спеціалізовані училища — школи на цілий день, які готують учнів до набуття професії або пропонують професійну освіту. Зважаючи на цілі навчання, від учнів вимагається мати атестат про завершену повну середню освіту (Hauptschulabschluss або Mittlerer Schulabschluss). Термін навчання варіюється від одного до трьох років, залежно від професіоналізації [6].

Навчання у спеціальних училищах підвищеного типу відбувається в 11 та 12 класах і вимагає наявності атестату про завершену повну середню освіту (Mittlerer Schulabschluss). Учні набувають загальних та спеціалізованих теоретичних і практичних знань та навичок, а також отримують можливість отримати кваліфікацію для вступу до вишу (Fachhochschulreife).

Наступний тип школи у деяких землях називається професійними гімназіями, а в інших спеціальними гімназіями. Починаючи навчання на основі атестату про завершену повну середню освіту, учні отримують загальну кваліфікацію для вступу у вищий навчальний заклад (Allgemeine Hochschulreife). [6].

Професійні училища підвищеного типу були створені у деяких землях Німеччини з метою надання тим, хто пройшов професійне навчання за подвійною системою, можливості отримати кваліфікацію для вступу до вишу. Після двох років навчання (повний робочий день) видається професійна кваліфікація для вступу до вишу (Fachgebundene Hochschulreife), а якщо вивчається друга іноземна мова — загальна кваліфікація для вступу до вишу (Allgemeine Hochschulreife).

Метою продовження професійної освіти, що забезпечується спеціалізованими училищами, є дати змогу професійним робітникам, які мають досвід, реалізувати керівні функції на фірмах, виробництвах, в адміністраціях чи установах, або незалежно виконувати відповідальні завдання. Ті, хто завершив навчання у спеціалізованому училищі, є посередниками між функціональною сферою випускників і професійними робітниками. Як правило, ці навчальні заклади приймають лише учнів, які закінчили професійне навчання у певній сфері (anerkannter Ausbildungsberuf), і мають відповідний професійний досвід. Дворічне навчання пропонує вибір близько 160 спеціалізацій у сферах бізнесу, дизайну, технологій і суспільних послуг та завершується державним іспитом. Найбільш значущими предметами є електротехніка, хімічні технології і керування бізнесом [6].

Дворічне навчання у професійно-технічному училищі відповідає навчанню в технікумі. У Німеччині налічується близько 1000 технікумів, які щорічно відвідують приблизно 120 тис. осіб [4].

Слід зазначити, що дворічні з повним робочим днем (Vollzeit) спеціалізовані училища (Zweijährige Fachschule), котрі у сфері техніки називаються спеціалізованими техніч-

ними училищами (Fachschule für Technik), є аналогом коледжів в Україні, які готують фахівців середньої ланки управління.

Німецький учений Г. Шпьоттел [10] запропонував модель під назвою: «Розвиток концепції моделі ініціативи до забезпечення якості у професійно-виробничій сфері», яка сприяє підвищенню якості процесу навчання. Метою моделі є закріплення концепції якості, покращення співпраці між палатами, підприємствами і школами, створення стандартів для процесу навчання, ефективних засобів зворотного зв'язку і підвищення кваліфікації викладацького складу. Шляхом опитування щодо показників якості у виробничому навчанні було виявлено, що в учасників і співучасників відсутні спільнесті і цілісність щодо розуміння якості. Законодавці й компетентні органи концентрують увагу на планах навчання або іспиті, придатності підприємства до навчальної діяльності, що належить до *вхідних якостей*. Для підприємств, на базі яких відбувається навчання, якість вимірюється за результатом. Важливим аспектом результативності є те, щоб молодий фахівець за короткий термін навчання зміг безпомилково виконати завдання та володів сучасними професійними знаннями і методами, що належить до *вихідної і результативної якості*. Також ті, хто навчається, не повинні цікавитись соціальним кліматом під час навчання і підсумковою оцінкою, що стосується *якості процесу і результативності*.

За результатами дослідження Г. Шпьоттел дає нове визначення якості: «Якість у виробничому навчанні означає забезпечення високої ефективності процесу навчання, що призведе до формування кваліфікованих фахівців, які після завершення навчання спроможні до безпомилкового виконання виробничих завдань. Це стосується високого розвитку вхідних якостей, процесу, вихідних якостей і результативності. ...цілі формування якості підлягають перевірці та регулюванню і разом з цим сприяють безперервному подальшому розвитку професійного навчання» [10, с. 5].

В освітніх вимогах для коледжів (Fachschulen) зазначено, що керівними принципами професійної освіти є соціальна і економічна відповідальність в умовах техніко-економічних змін. Завдання підвищення кваліфікації у коледжах розвивається і конкретизується у полі діяльності щодо освіти та кваліфікації, організації роботи, техніки та економіки.

Метою підвищення кваліфікації у дворічних коледжах (Zweijährige Fachschulen) є підготовка з відповідним професійним досвідом і спроможністю до вирішення завдань в економічно-виробничій, природничо-технічній і мистецькій сферах

та включно завдань управління у середній сфері функціонування [9].

Високий рівень розвитку середньої професійної освіти у Німеччини свідчить про відповідність змісту фахового навчання соціально-економічним вимогам та ринку праці, що є передумовою формування конкурентоспроможних технічних спеціалістів. Сформованість адекватно-якісних професійних компетенцій є умовою змісту навчання і вимогою до кваліфікації техніка.

Сутність середньої професійної підготовки у Німеччині, яка є аналогічною до фахової підготовки у технічних коледжах України, полягає у завершенні навчання за загальноосвітнім рівнем, первинній професіоналізації за результатами професійного навчання та виробничої практики і підготовці майбутніх фахівців до функцій середньої ланки управління на підприємстві.

Отже, визначальними освітньо-професійними концепціями навчальної діяльності у технічних коледжах Німеччини є якісно-адекватний педагогічний підхід до навчальної діяльності, налагодженість зворотного зв'язку у процесі навчання, результативність виробничої підготовки та спрямованість на перспективу. Усі ці компоненти педагогічного процесу створюють модель підготовки майбутнього технічного фахівця, який є конкурентоспроможним на ринку праці і готовим до соціально-економічних змін у розвитку держави.

Література

1. Дупак Н. В. Концепція якості професійної освіти [Електронний ресурс] / Н. В. Дупак // Педагогічні науки: Вісник Житомирського державного університету. — 2009. — Вип. 43. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vzhdu/2009_43/11_43.pdf — Загол. з екрана.
2. Кирилловский А. Н. Реформирование системы среднего профессионального образования объединённой Германии / А. Н. Кирилловский // Известия РГПУ им. Герцена. — Санкт-Петербург, 2006. — № 23. — С. 146-149.
3. Немецкая модель первичного профессионального образования [Электронный ресурс] // Труд за рубежом. — 2009. — № 3. — С. 27-43. — Режим доступа: http://learning.rzd.ru/news/public/ru?STRUCTURE_ID=260&layer_id=4069&id=134 — Загол. с экрана.
4. Обзорение: профессиональная подготовка. — 2011 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://delernen.ru/publ/rund_um_deutschland/1/2-1-0-31. — Загол. с экрана.

5. Образование в Германии: Профессиональное образование в 21-м веке. — 2011 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://yastudent.ru/articles/2/7/1863.html>. — Загол. с экрана.
6. Профессиональные высшие средние школы Германии. — 2011 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.educationsystems.info/item345.html>. — Загол. с экрана.
7. Профессиональное образование (от учащегося и ученика до мастера). — 2011 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.web-globus.de/articles/professionalnoe_obrazovanie_y_germanii. — Загол. с экрана.
8. Система образования в Германии. — 2011 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://shkolazhizni.ru/archive/0/n-27217/>. — Загол. с экрана.
9. Lehrplan für Zweijährige Fachschule Fachbereich Technik Fachrichtung Elektrotechnik [Электронный ресурс] / Hessisches Kulturministerium. — Wiesbaden, 2011. — Режим доступа : <http://www.berufliche.bildung.hessen.de>. — Загол. з экрана.
10. Scheib T. Entwicklung einer Konzeption für eine Modelinitiative zur Qualitätsentwicklung und –sicherung in der betrieblichen Berufsausbildung [Электронный ресурс] / Thomas Scheib, Lars Windelband, Georg Spättl. — Bonn, Berlin, 2009. — S. 57. — Режим доступа : http://www.bmbf.de/pub/band_vier_berufsbildungsforschung.pdf. — Загол. з экрана.

В статье рассмотрен уровень современного среднего профессионального образования в Германии. Выявлены факторы средней профессиональной подготовки в Германии, которые являются аналогичными профессиональной подготовке в технических колледжах Украины, а также определяющие образовательно-профессиональные концепции учебной деятельности и руководящие принципы профессионального образования в немецких технических колледжах.

Ключевые слова: *среднее профессиональное образование, образовательно-профессиональные концепции, технические колледжи Германии.*

T. V. Larina

Educational and Professional Conceptions of Educational Activity in Technical Colleges of Germany

Vynohradiv State College of Mukachiv State University (13 Vakarova Str., Vynohradiv, Ukraine).

The state of modern secondary professional education in Germany is considered in the article. Educational requirements for colleges (Fachschulen) determine the guidelines of professional education to be social and economic responsibility in conditions of technical and economic changes. The tasks to improve one's professional skills are paid special attention in Germany and are specified in the field of education and qualification, organisation of work, technology and economics.

The factors of secondary professional education in Germany are defined, which correspond to professional education in technical colleges in Ukraine.

The determinants of educational activity in technical colleges of Germany are a qualitative and adequate pedagogical approach, coordination of mutual relationships in the process of learning, high efficiency of industrial training and

orientation to the future. All of these components of pedagogical process form the model of training the future technician that is competitive in the job market and prepared to social and economic changes in the state's development.

The experience of German secondary professional education needs further research in order to implement the best of its results into the educational practice of Ukraine.

Keywords: *secondary professional education, educational and professional conceptions, technical colleges in Germany.*

References

1. Dupak, N. V. (2009). Kontsepsiia yakosti profesiinoi osvity [A conception of quality of professional education]. In Pedahohichni nauky: Vol. 43. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vzhd/2009_43/11_43.pdf.
2. Kirillovskii, A. N. (2006). Reformirovanie sistemy srednego professionalnogo obrazovaniia obiedinnoi Germanii [Reforming the system of secondary professional education of the united Germany]. Izvestiia RGPY, 23, 146-149.
3. (2009). Nemetskaia model pervichnogo professionalnogo obrazovaniia [German model of primary professional education]. Trud za rubezhom, 3, 27-43. Retrieved from http://learning.rzd.ru/news/public/ru?STRUCTURE_ID=260&layer_id=4069&id=134.
4. (2011). Obozrenie: professionalnaia podgotovka [Review: professional training]. Retrieved from http://delernen.ru/publ/rund_um_deutschland/1/2-10-31.
5. (2011). Obrazovanie v Germanii: Professionalnoie obrazovanie v 21-m veke [Education in Germany: Professional education in 21-st century]. Retrieved from <http://yastudent.ru/articles/2/7/1863.html>.
6. (2011). Professionalnyie vysshie sredniie shkoly Germanii [Professional high secondary schools in Germany]. Retrieved from <http://www.educationsystems.info/item345.html>.
7. (2011). Professionalnoie obrazovaniie: ot uchashchegosia i uchenika do mastera [Professional education: from learner and pupil to master]. Retrieved from http://www.webglobus.de/articles/professionalnoe_obrazovanie_v_germanii.
8. (2011). Sistema obrazovaniia v Germanii [The system of education in Germany]. Retrieved from <http://shkolazhizni.ru/archive/0/n-27217/>.
9. (2011). Lehrplan für Zweijährige Fachschule Fachbereich Technik Fachrichtung Elektrotechnik [Curriculum for two-year colleges the sphere technics, professional direction of electrical engineering]. Retrieved from <http://www.berufliche.bildung.hessen.de>.
10. Scheib, T., Windelband, L. & Spättl, G. Entwicklung einer Konzeption für eine Modelinitiative zur Qualitätsentwicklung und – sicherung in der betrieblichen Berufsausbildung (2009). [Development of a conception for model initiative to quality development and – assurance in industrial vocational training]. Retrieved from http://www.bmbf.de/pub/band_vier_berufsbildungsforschung.pdf.